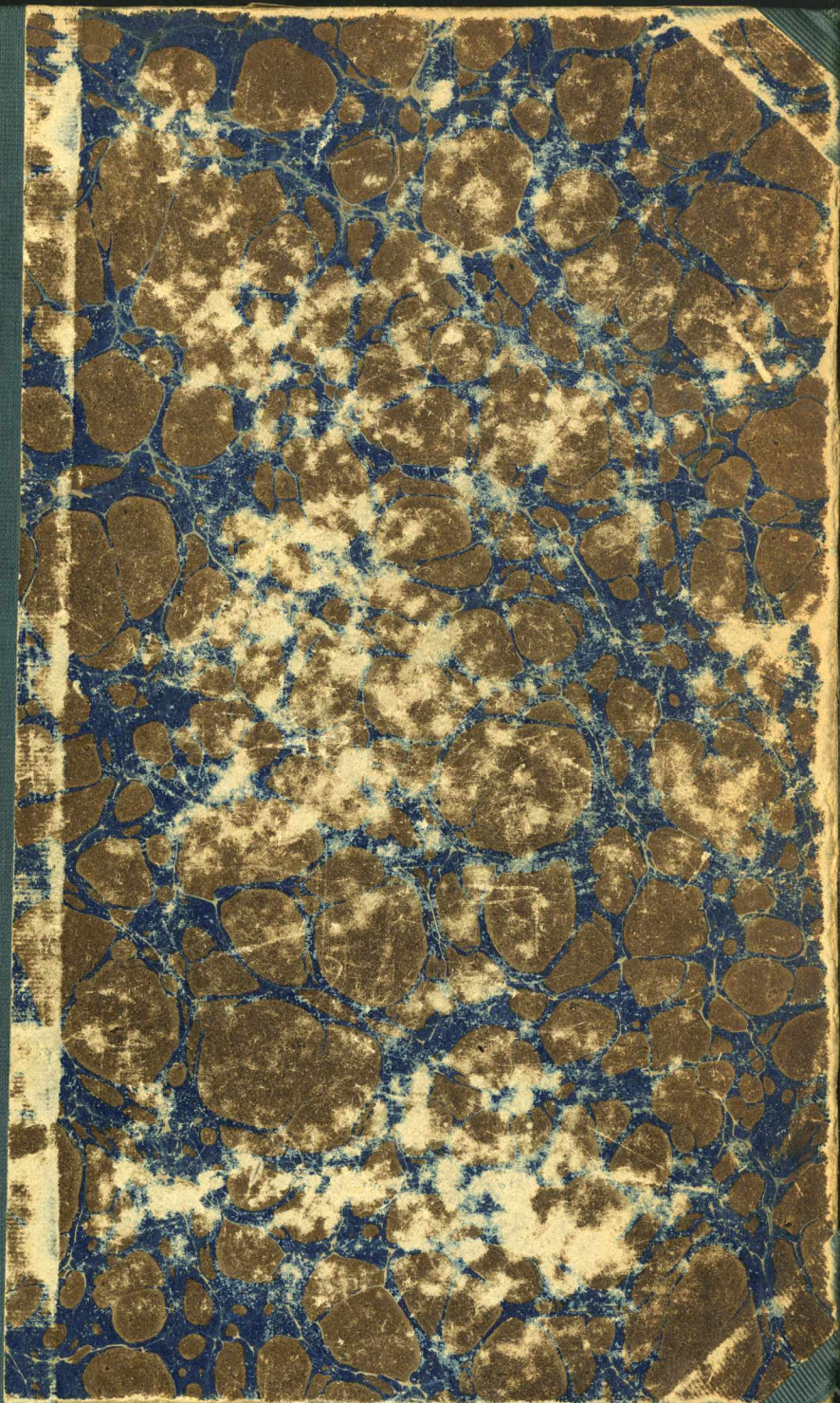


Politikai
röpiratok.

91.



91
899

3.

Bónis Sámuel

és

Szaplonczai József

tartott

beszédei.

DE BALLAGI GÉZA.

Bónis Sámuel beszéde

(május 28.)

Tisztelt ház!

Azt mondja egy római történetíró, a történelem tükör, melyben megláthatod a jót, mit kövess, és a rosszat mit kerülöd kellett. Soha nemzet, mely multját könnyen feledé, s mely a nagy eseményeket, mik sorsára döntő befolyást gyakoroltak, a szemlélődés üvege alá nem veszi s annak fokozatos világánál a tényező okokat kikeresve, ezeket örök tanuságul történelme táblájára nem vési, szabad s így nagy és boldog nem lehet. Mert a mult által termékenyítettik meg a jelen, mely a jövőnek hordja magyát méhében. Ezen szemlélődésnek, igaz, hogy higgadtnak s óvatossnak kell lenni, de fátyolt vetnie a legkisebb dolgokra sem szabad; mert gyakran egy kis eltakart kerék hajtja a gépet, mely zuz és lapit, vagy idomit és teremt.

Engedje meg a ház, hogy én is néhány pillanatot vetve a multra s jelenre, mondhassam meg, mit tartok szükségesnek követni jövőnk biztosítására.

A mult, legrégibb történelemből csak annyit említek fel, hogy e nemzet már őseink kijövetelekor szabad alkotmányának örvendett, s ez alkotmány oly féltő kincse volt s ennek megőrzését oly eminens polgári kötelességének tartotta, miszerint azokat, kik a haza ügyét tárgyaló ülésekben meg nem jelentek, nem csak kiváltságuktól megfoszták, hanem szolgákká tették, s ezt csak azért hoztam fel, mivel be-

lőle azon vigasztaló következtetést huzom, hogy egy nemzet, mely, hogy úgy mondjam, alkotmányával összeforrott, ha isten reá a kísérletek még hosszabb sorát is szánta, elég erővel fog birni annak férfiasan s kitartólag elébe állni.

A régibb történelem részleteiről nem szólok, szólok csupán népelekről, mik az osztrák házzali személyes összeköttetésünk óta történtek.

I. Ferdinánd alatt, — kinek elválasztatását ugy indokolták, mint megmaradásunk exigentiáját, de mely indokolást nem tartom másnak, mint nagyjaink a trón birhatása feletti viszályai politikai köpenyegének, — mindjárt megkezdett a beolvadási kísérlet. Ezen időben a népek, a fejedelem s nép közötti viszonyt tekintve nagyrészen még azon elvet vallák, hogy a népek vannak a fejedelemért s nem a fejedelem a népekért, s hogy ekkor, midőn a népek csak mint hatalom eszközei tekintettek, a fejedelem hatalma fokozására az eszközöket lehető összhangzásba hozni törekedett, nem csodálom.

A reformatió elvei, melyek hazánkba is tetemes tért nyertek, lényegesen megváltoztatták az országlás elveit is; — azonban kétlem, hogy Krisztus felebaráti szeretetre alkotott tanainak az országlásban is megtestesítése annyi pártolókra talált volna, ha nemzetünk függetlensége, szabad vallásgyakorlatunkkal egyszerre meg nem támadtatott volna. Azonban isten ugy akarta, hogy ki szereti hazáját, szeresse egyszersmind vallásos hitét is, mi természetesebb, hogy e nemzet, mely függetlenségeért mérlegbe vetette mindenét, midőn vele egyszersmind szabad vallásgyakorlata is megtámadtatott, vére hullásával is oltalmazta azt. Ki ne tudná hány ezren hullottak el a hóhér pallosa s a háboru dühe által eldődeink közül, hazájok s vallások szabadsága oltalmában, és mi csudálatos, egyetlen esetet sem mutat fel a történelem, hogy azokat, kik e mozgalmakat vezették, haszon vagy dicsvágy vezérelte volna; Bethlen Gábor, Bocskay s a Rákócziak harca, nem a hatalom megnyerésének, hanem megtámadott jogaink oltalmának harcai valának. Nem egy tehette volna fel közülök e nemzetnek terhes, de csillogó koronáját; ők ezt nem tevék, ők kardjaikat hüvelybe dugák, mihelyt az ok, mely azt kihuzni parancsolta, megszűnt; ők inkább akartak a történelem előtt ugy állani, mint nemzetek szabad-

ságáért küzdő hősök, mint sem úgy, mint nagy hőditők; ők készek valának az ok megszüntével a törvénynek s a törvényt tisztelő fejedelemnek ismét hű lekötelezettjeivé lenni— ők, kik a jog védelmére felállottak, következetesek voltak, midőn mások jogait is tisztelik.

Sőt, tisztelt képviselőház, többet tett e nemzet: megmenté mindenkor azon dynastiát, mely megsemmisítésére törekedett, mert nem tartá magát jogositva, megszegni hitét azért, mivel szerződő fele meg nem tartá azt.

A török háborúkról nem szólok, mivel e téren lehetne ellenem felhozni azt, hogy ezen harcok a kereszténység s így a magyar nemzet harczi is valának; szoritkozom tisztán azon hadviselésekre, melyek nem nemzetünk, hanem a dynasztia ellen folytattak.

Midőn Mária Tereziának trónja ingott, s már-már porba dőlt, ki menté meg más, mint a magyar; azon magyar, melynek szemeiről még le sem száradtak a könyvek, melyeket belőlök a Kopp és Karafa vandalismusai csavartak, azon magyar, melynek a delegatum judicium törvénytelen ítélete által elkobzott javaiból egynek sem adatott vissza csak egy dénár is. Mit kaptunk érte? Mária Tereziának 1743-ban 13-ik juliusban gr. Pálffy János Nádorhoz írott egy elismerő levelét; s mi következett ezekre? megkíséretetett, hogy mit a 16-ik és 17-ik században erőszak s csel által kivinni nem lehetett, tudnillik megsemmisítésünket keresztülvinni, az Mária Terézia és József alatt socialis uton, denationalizáló modorban.

Azonban a nemzet ébren volt; Mária Terezia elaltató politikája épen úgy nem ért célzt, mint József császár germanizáló törekvései; ezen időkben azon urak kezei működtek, kiknek politikáját a jelen kormány követi; azon időben épen úgy, mint most, nem a fejedelem személyének, hanem tanácsosaik fondorkodásainak lehet a történeteket felróni; kitetszik ez onnan, mert Mária Tereziának szíve volt; mint azt mutatja a dicső lengyel nemzet felozlatásakor egy, herczeg Kaunitzhoz írott levele, mely így szól: „In dieser Sache, wo nicht das offenbare Recht himmelschreiet gegen uns: sondern auch alle Billigkeit und die gesunde Vernunft wider uns ist, — muss bekennen, dass Zeitlebens nicht so

beängstiget mich, befunden und mich sehen zu lassen schäme. Bedenkt der Fürst, was wir aller Welt für ein Exempel geben, wenn wir um ein elendes Stück von Polen unser Ehre und Reputation in die Schanz schlagen.“ Mutatja ezt az okirat aláírását (mely 1772-ben történt) kísérő ezen szavai: „Placet, weil so viele grosse und gelehrte Männer es wollen. Wenn ich aber schon längst todt bin, wird man erfahren, was aus dieser Verletzung, an allem, was bisher heilig und gerecht war, hervorgehen wird.“ Kiteszik, mert József császár, ki különben nemesak mint fejedelem, de mint ember is nagy volt, környezete által azon tévutra vezetettvén, hogy a magyar nemzetisége iránt közömbös; mihelyt a nemzet magatartásából az ellenkezőről meggyőződött, önmaga huzta vissza törvénytelen rendeleteit, még pedig az első magyar nyelvben szerkesztett leirat által.

Első Ferencz alatt ismét magyar vér menté meg a dynastiát, még pedig oly harczban, mely megint nem e nemzet ellen irányzott harcz vala, mint az a nagy hódító e nemzethez intézett Hunkár Antal képviselőtársam által felhozott kiáltványból kitetszik; s mit nyert érte? az 1823-iki törvénytelen kísérleteket.

V. Ferdinánd alatt végre, kinek országlását, megvallom, én nem nézem oly rózsaszínű üvegen, mint Zsarnai Imre képviselőtársam, de kinek országlása mégis hasonlított a tavaszi időhöz, melyben a zivatart napfény váltja fel; létrejöttek az 1848-iki törvények. Azon törvények, melyek mellett a jogegyenlőségre alapított önkormányzatunk alatt nagy és erős lett volna e nemzet s általa hatalmassá lett volna a dynastia. Azonban a reactió felütötte hidrafejét, megtámadtattak törvényeink, mondatott, hogy V. Ferdinándnak nem volt joga szentesíteni ezen törvényeket, s mondatott, hogy ezen törvények ki voltak erőltetve. Ki ne tudná, hogy nálunk a törvények kötelező erőre akkor emelkednek, midőn azok fejedelmi szóval megszentessétek; a szentesítésre a fejedelem vagy önszemélyében szokott lejönni az országgyűlésre vagy képviselője által teljesíti azt, — ha már meg lehetne is engedni, hogy egy, egypár százból álló küldöttség a hatalom székhelyén képes volt valamit kierőltetni, ki lesz képes bennünket arról meggyőzni, hogy a dynastia majdnem minden

tagjait Pozsonyból oda erőszakolni képesek valánk, hogy Bécsből közénkbe, a sanctióra megjelenjenek.

Fegyverrel támadtatánk meg, s a magyar alkotmánya mellett bátran szembe állt, de harcza még ekkor is csak az önvédelem harcza volt. — Követeket küldött Jelasics bánhoz, Auersperghez, herczeg Windischgrázhez megkísérteni a törvények nyomán az egyezkedést. Mint tiszteltettek küldöttjeink személyükben a nemzeti közjogok, kiki tudja, — az egyik börtönre hurczoltatott, a másik kivégeztelett.

Végre idegen segítséggel győzött a beolvasztó politikája, legyőzetett a magyar, hontalan lett honában s méltán felkiálthatott a Troja vesztét kesergő Aeneással :

„O terque, quaterque beati,
Quaeis ante ora patrum, Trojae sub moenibus altis
Contigit oppetere.“

S kérdem, viseltett-e a más segedelmével győző a legyőzetett iránt legkisebb lovagiassággal? Volt-e a szerencsétlen iránt egy körömnvi pietás szívében? Üldözteténk mint vadak; legjobbjaink kivágtattak, de rosszul fejezém ki magamat: lelővettek mint vadállatok, s felakasztattak mint gonosztevők; mások számkivettettek, pedig tudták, kik ezt tették, hogy a magyar, valamint a hal csak a vízben, úgy ő szeretett hazájában élhet meg; szétszaggattattak a legerősebb kötelek, melyek egyedül valának képesek a szerencsétlen embernek vigaszt nyújtani: a családi kötelek; mások katonai törvényszék által, nem ismert törvények szerint fogságra ítéltettek, mit szóljak ezen szellemileg s testileg sanyaru fogságról, melyből magamnak is nagy rész juta, nem szölok, mivel ez önszemélyemet is érdekli.

Nem szölok azon átkos 12 évi kormányzatról sem, mely e nemzetet az anarchia ölébe dobta, s melyből hogy kimenekedett, nem a civilizatorok bölcseségének, hanem ön-józanességének köszönheti.

Nem szölok arról sem, mint szegényedett el ezen 12 év alatt a monarchia, mint súlyedt le tekintélye, ezt nálam avatottabb szónokok kifejték. — Egyet azonban ezen 12 évi kormányzat tettei közül el nem hallgathatok: megkísértetett megbecstelenítettünk, kigunyoltatánk. A magyarnak néha bűne, de mindenkor ereje volt büszkesége, ezt megtörni igyekezni annyit tett, mint a magyar királyt legjobb erejétől

megfosztani;— bizony mondom, kik ezt cselekedték, nem jó szolgálatot tettek uroknak; mert mi az osztrák császár hatalma, ha ő nem egyszersmind egy erős magyar nemzet királya is. Én gyermekkorom óta kiválólag szerettem a történelmet, kivált a római történelmet, egy azonban nekem benne soha sem tetszet, t. i. az, hogy a győző győzelmi menetet tartott, maga után burczolva a legyőzötteket; ámde a római győző kocsiját voltak, kik körülvevék, s időnként a győzőnek fölibe kiáltak a „memento morit;“ ezen más segítségével győző urak is diadalmeneteket tartának, s nem volt, ki őket rá emlékeztesse, hogy ők is halandók; megkísértetett önmagunk általi megszegyenítésünk, a hatalom szolgálai diszpolgárokká nevezteték ki azokat, kik bennünket legyőztek, hasonlóul azok, midőn a csebeket oda kényszeríték, hogy processióval járjanak a fehérhegyre köszönni Istennek, hogy szabadságukat, függetlenségüket s mindent, mi embernek kedves e földön, ott veszíték el.

Végre a tények logicája szerint bekövetkezett azon böles államférfiak tanácsainak következményei, kik a Barikádokon a Sturmpetitiókkal kezdék, a Gleichberechtigunggal folytaták, s az absolutismus leggyűlöltebb nemével végezek. Ausztria tekintélye leromboltatott, forrásai kiapadtak, nem volt frígyes kívül, nem erő, mire támaszkodhatott volna bent; s mit tettek ezen böles urak, a helyett, hogy a kibékülést teljes mérvben megkísértették volna, ide dobták a 20. oct. diplomát, egy morzsát a kenyérből, mit tőlünk elerőszakoltak, a szorítás valóban machia-velisticus volt, ha felkapja a nemzet a morzsát, teljesedik, mit 300 évi erőszakkal s csellel elérniök nem lehetett; mert önmaga magát olvasztja be, vagy ha, mi e hiszem, szinte számítva volt, idő előtt kitör, ujra legyőzöttünk; de, mert Isten ugy akarta, hogy e nép választott népe legyen, mind ez nem történt; elfoglalta a kinyílt tért, s egyakarattal kimondá, hogy az 1848-ki törvényekből egy talpalatnyit sem enged.

Ezen törvények alapján gyűlt össze e képvisleti ház, ezen törvényeket vallják magukéiknak, annak minden egyes tagjai, ezen törvényekre van fektetve az indítvány is, s mint ilyet lényegében némely módosításokkal, melyeket a részletes tárgyalásnál előadandok, pártolom.

Mi annak formáját illeti : itt először az életbe e pályán, nem lehetek egy vélekedésben az indítványozóval ; nem, mert először az obligativ actája nincs a maga törvényes formájában, törvényes magyar miniszter által ellenjegyezve, a ház asztalára letéve.

Mert másodszer, ezen lemondási okmány törvényes formában, törvényes magyar miniszter által ellenjegyezve közöltetett volna is a nemzettel ; ha elismerném is, hogy Ferencz József császár törvényes és közvetlen trónutód, még azon esetben is tudni kívánom okát, miért a törvény azon rendelkezésnek, miniszterint a trónutód magát hat hónap alatt megkoronáztatni tartozik, s mely törvény azt czélozta, nehogy az interregnum alatt ilyen 12 évi kísérletek tétessenek, elébb nem tétetett.

De harmadszor, véleményem szerint, mielőtt a magyar trónutódjához szól, ki kell lenni egésztve országgyűlésünknek, helyre kell lenni állítva teljes kiterjedésben, elerőszakolt jogainknak.

Én is szeretem hazámat jobban, mint gyűlölöm elleneit, sőt jobban mint magamat, jobban mint családomat, nem vezet engem sem a multak sérelme által felzaklatott indulat, bátran állok legjobb barátom: önlekiismeretem elébe, bátran mondom szemébe, hogy ha akkor, midőn hohér kötele nyakam körül volt, teljesítettem hazám parancsait, teljesítendem azokat ezután is. Örömmel feledem azokat, mik személyemet illetik, bár nekem is jutott a keserűség poharából egy adag, de hol hazám sorsa forog kérdésben, miután egy a római császárságróli lemondást a megyékkal tudató iratnak egyes kitételét a német civilizator urak már képesek voltak, mint a birodalmi egység melletti érvet felhozni. Ovatos leszek s nem nevezek felírásban királynak senkit, mielőtt követelése törvényességéről maga utján meggyőződtt.

Egyet bátor vagyok még megjegyezni, e hazában a teljesített polgári kötelességek, Istennek hála, respectálatnak s tekintélyt adnak, annál nagyobb súlylyal nehezedik az ellenvéleményekre, midőn az indítványozó, kinek kitűnő érdemeiért első helyet mutatott ki a közvélemény, indítványa érvül azt hozza fel, hogy azért is felírást kíván, mivel a siker hiánya esetében a törés vágya, ha az országgyűlés eloszlatik, nem a nemzetet fogja illetni. Ámde sikert a felírók közül is, kivéve egyetlen egyet, senkit se hal-

lottam, hogy reménylene, a törés vádja tehát nem minket, de azokat fogja sújtani, kik erőszakolt jogainkat visszaadni nem akarták.

Én bizva nemzetemnek 12 évek alatt tanusított józan értelmébe, bátran megyek a jövőnek elibe s azt hiszem, hogy ha ezen országgyűlés eredmény nélkül széteszlattatnék, e hon minden egyes tagja apostola lesz elnyomatásunknak mindenfelé, valamerre a magyar nyelv zengedez, meddig e hon határa terjed; én a határozat mellett szavazok

Szaplonczai József beszéde.

(Máj. 23.)

Tisztelt ház! A ház asztalán levő indítvány, mely több szónok részéről is közjogi, történelmi és financiai's adatokkal s alapos előadásokkal támogatott, bőven igazolja azt, hogy Magyarország viszonya Ausztriával nem lehet más, mint a personalis unio, s épen azért az ezt biztosító törvényeinknek visszaadása előtt egy lépést sem tehetünk olyast, a mi alkotmányunk visszaszerzésére nézve bármily csekély részben is hátrányul szolgálhatna; — az erőszak, mely által egy nemzetnek nyolczszázados alkotmánya elvétetett, nem ad törvényes jogot a hatalomnak, ellenben elvitázhatlan jogot ad a nemzetnek, melytől az elvétetett, a törvényes visszakövetelésre. Ily helyzetben vagyunk mi most.

Vessünk egy pillanatot a multa — vegyük figyelembe a jelen helyzetet, és vegyük komoly megfontolás alá a jövőt. A multa illetőleg, legyen szabad nekem az előttem szólott érdemes követársunknak, Andrassy Gyulának azon helyes állítására nézve, hogy a forradalmat Magyarországon nem a 48-ki törvények, hanem azoknak meg nem tartása idézte elő, némely adatokat még fölhozni. 1848-ki évi aprilis 11-ke után örömben uszott az ország, mert létesítve látta függetlenségét úgy, mint azt régibb törvényei, jelesen az 1790/1. évi 10. t. cz. rendeli, — azonban, fájdalom, az öröm nem volt tartós, eltűnt az, mint egy kellemes álom, a vésteljes napok, az ármány és fondorkodás következtében hamarabb beérkeztek, mint azt bárki is hitte volna; a reactio, mely a koronás fejedelem által szentesített törvényeinknek bár-

mely iszonyatos eszközök és bármennyi véráldozatok mellett is visszavételére ellenünkben összeesküdött, megkezdette működéseit. Minő eszközökhöz nyult elsöben is, miképen zaklatta föl ellenünk, magyarok ellen, gyalázatos módon a társországokat és különböző nemzetiségeket, nem szándékom elmondani, s azokra mik történtek, nemcsak sürü fátyolt vonok, de szivemből ohajtom, hogy a történelem is, kitépve az ezen események följegyzésére szolgáló lapot, azal együtt dobja azokat a feledékenység mély tengerébe. A reactio osztrák fegyveres katonai erővel támadta meg a magyart, ezt tapasztalva az együtt volt pesti országgyűlés, egy 125 tagból álló küldöttséget küldött fel Bécsbe fölkérni a királyt, hogy mint I. Ferdinand osztrák császár, ne folytasson hadat V. Ferdinand magyar király ellen, s ha van valami elintézendője a nemzettel, azt közölje a magyar országgyűléssel. A küldöttség elnöke, Pázmándy Dienes a diplomaticai szokás szerint közölte elmondó beszédét a királylyal, mely 3 észrevétellel küldetett vissza, s azok szerint kívántatott a beszéd kiigazítása, mely esetre közöltetett írásban az Ő Felsőge által adandó válasz is. Nyári Pál követtársunk által tett ajánlat következtében azon törvényellenes kívánata a fölségnek, hogy vele a nemzet csak azon szavakkal szólhat, melyekkel ő akarja, s nem adhatja sérveit és panaszait saját szavaival elő, egyedül azon győző ok miatt teljesített s a beszéd kiigazított, mivel Ő Felsőge V. Ferdinánd ezen szavakkal biztosította az apr. 11-ki törvényeinket, ugymond: „Azért hogy a magyar minisztereim által előmbe terjesztett t. cikkelyeket most meg nem erősíthetem, ne gondolja senki is, hogy én az apr. 11-n szentesített törvényeket megtartani nem akarom.“ Igérte továbbá az ország integritásának s a magyar alkotmánynak épségbeni megtartását. Ha jól emlékszem, sept. 9-én jelentünk meg mi küldöttségileg Ő Felsőge előtt Schönbrunban, a midőn is a velünk előlegesen közölt választ szóra fölválasta, és a melyben a fentebb idézett szavak befoglalva voltak.

De fájdalom, a reactio nem kevés gyalázatára, gunyjátékot üzött ugy magából a koronás fejedelemből, valamint az ottan volt 125 tagu magyar küldöttségből, s az egész magyar nemzetből; mert igen jól emlékezhetnek azok, kik jelen voltak a küldöttségben,

hogy a kihallgatási óra előtt csak kevés idővel jelent meg nyomtatásban Ő Felségének egy, septemb. 5-én kelt, s b. Jelachichhoz intézett királyi kézírata, melyben a báni hivatalból kitett bánt előbbi méltóságába visszahelyezi, — s meghagyja neki, hogy az osztrák hadsereg elére állva, azzal Magyarország területére lépjen át — s haladjon előre, a magyarokat fékezze, s működjék továbbra is a cs. ház és a monarchia érdekében; a küldöttség a felség előtti megjelenéskor egyik kezében az Ő Felsége által mondott válaszbeszédet, a másikban annak az ellentétét tartván.

És kérдем, ezen két ellenkező iratból melyik foganatosított? Bizonyára a bánnak kiadott rendelet, miután a csata folytatott. Látna azt a magyarországi főrendi papság, hogy az eskü alatt koronázott király nem tiszteli az általa szentesített törvényeket, egy memorandumot készített s nyújtott be Ő Felségének, melyben Ő Felsége, mint magyar apostoli király figyelmeztetett a törvények megtartására és intetett, hogy ovakodjék esküszegő lenni; és mi lett ennek következése? A reactió igyekezett ezen igen alapos és vallásos akadályt elhárítani, előidézte az 1848-ki dec. 2-ki állam-, vagy helyesebben mondva, családi esinyt, mely szerint, mint mondatik, V. Ferdinánd törvényeink megtartására kötelezett királyt leléptették, s egy második lemondás következtében, a még alig 18 éves ifju császárt léptették fel.

Ha volt valaha alkalma egy uralkodónak a nép szeretetén megalapítani trónját, lehetett volna alkalma ekkor az ifju császárnak, mert ha feledékenység fátyolát terjeszti ki az addig történetekre, és a magyarok karjaiba és szeretetökbe veti magát, ismét egy időre erős és hatalmas trónt nyert volna az. Azonban fájdalom, az ifju császár Ő Felsége, a mint akkor kiadott manifestumából tudjuk, épen az ellenkezőt tevő, kijelentette, hogy a magyarok leigázása véget ért a trónra, és hatalmát a szuronyokra, nem pedig népeinek szeretetére fektette.

A csatát folytatta. — 1849 mártius 4-én, tehát ápril 14 előtt 41 nappal az ifju császár Ő Felsége, motu proprio a pragmatica sanctiot egyoldalulag megsemmisítette azon tette által, hogy Magyarország ősi és független alkotmányát, melyet nem ő s nem a Habsburgház fejedelmei adtak, de melyet a nemzet

alkotott magának, egy tollvonással megsemmisítette, s Magyarországot, mint a monarchia többi örökös tartományait, a birodalomba beolvasztotta. — Igaz, hogy az ifju császár alkotmányunkra hitet nem tett — de ha már a szinte ezeréves ősi alkotmány megsemmisítését és egy nagy nemzet politikai existenciáját elvenni impietasnak nem tartotta, mindenesetre kegyelettel viseltethetett volna elődei és oly sok koronás s már sirjaikban nyugvó fejedelmek esküje iránt.

A csata különböző eredménynyel folyt és végre egy hatalmas szövetséges segedelmével kezeinkből kivétetett a jog és önvédelmi fegyver. Ekkor azon hiedelemben volt a nemzet hogy egy alternativa fog előállani, és vagy honi törvényeink szerint azok, kiket a császár lázadóknak tartott, büntettetni fognak, és ezen esetben az ország törvényeit és alkotmányát megtartandja, vagy pedig Magyarország mint meghódított ország, elveszti törvényeit és lesz tabula rasa ; de ez esetben egyesek bűnhődni nem fognak, azonban, fájdalom, mindkettő együtt megtörtént, — az országtól elvették törvényei és alkotmánya, — törvényeinkben nem ismert bíróságok és vérpadok állítottak fel, melyeken elvették jobbaink és több ezren hurczoltattak más tartományokba fogságba, épen úgy osztogattattak ki a halál- és börtön-büntetések, mint a solferinói ütközet után az érdemjelek. A „*justicia est regnorum fundamentum*“ jelszó, mint elavult és többé az ausztriai monarchiára nem is alkalmazható, elvettetett, és helyébe kormány-jelszavak gyanánt felvétellett a „*viribus unitis*,“ mely szavakhoz azonban még igen okszerűleg hozzá illenének ezen szavak is „*et animis disunitis*“. — Miket szenvedett a bekövetkezett 12 év alatt a nemzet, azokat előszámlálni nem akarom, mert hiszen együtt szenvedtük azokat, és így tudva van mindenki előtt. Koldussá tétellett az ország, koldussá lettünk mindnyájan, a nélkül, hogy ez Ausztriának legkisebb előnyére lett volna. Ausztriára nézve nem fog többé ily kedvező alkalom nyílani, hogy ő három ily országban mint Magyar, Erdély- és Horváthországok, tetszése szerint dűljön és zsákmányoljon, — mindamelllett, a mint Lónyay Menyhért barátom előadta, finanziaális állapotán, nemhogy segített volna ezen évek alatt, hanem sokkal több adóssá-

ga van, mint volt 1848 előtt, — úgy látszik, az Isten áldása nem volt-e zsarolásokon.

Csoda-e, ha ennyi szenvedések után a nép ősi pietása a dynastia irányában oly nagy devalvatio alá esett?

Csoda-e ha a nép ezek után nem Bécsből, az uralkodótól, hanem külföldről várja felszabadítását?

Csoda-e, hogy a nép a legközelebbi olasz háboru alkalmával, — jóllehet több százezeren voltak honfiaink közül szemközt az ellenséggel a csatateren, — azon természetellenes állapotba jött; hogy nem saját seregeink, hanem az ellenség részére ohajtotta a csaták kimenetelét, attól várván a segedelmet?

Ezek tények, uraim, és a dolog valósággal így volt, s ha a bukott rendszer nem engedte a dolgok valódi állását s a nép hangulatát fölismertetni — annál inkább kötelességünk ezeket a nyilvánosságra hozni, és épen azért, uraim, bocsánatot kérek azoktól, kik a jelen tárgyalás alkalmával azt nyilvánították, hogy midőn a kormányról szólnak, nem kívánjuk ugyan azt érteni a végrehajtó hatalomról is, én nem lehetek velök egyértelemben, mert constitutionalis és parlamentararis kormányzatnál képes vagyok felfogni azt, hogy minden tetteiről egyedül a kormány felelős, de nem így áll ez absolut hatalomnál; mert az absolut-hatalom mindenben identificálja személyét a kormánynyal, így például emlékezzünk vissza 1850. év augusztus 20-ára, a midőn is Ő Felseége az 1849-ki octroyozott és soha életbe nem léptetett alkotmányt megszüntette, minisztereire nézve nyíltan kimondotta, miként a felelősség eszméjét ő akként kívánja értelmezni, hogy miniszterei egyedül neki és senki másnak nem felelősek. De továbbá tudjuk azt, hogy honárulási büntetés terhe alatt nem volt szabad bántalmazni a kormány férfait; sőt később, gondolom 1858. év vége felé adatott ki egy sajtó pöttörvény, mely által a hivatalnokoknak bármely beigazolható és büntetést maga után vonható tettét a rendszer gyalázatára — nyilvánosságra hozni sajtó-büntetés terhe alatt tiltatik. — Igenis, uraim, ha nem e házban, hanem a londoni parlamentben lennék, ismerném kötelességemet és bizonyára viseltetnék azon loyaltással, hogy a király nevét beszédemben meg sem érinteném, de itt, hol absolutismusról van a szó, a dolgok egészen más helyzetben állanak.

Átmegeyek a jelen állapotra, — én a jelen állapotot számítom 1860. oct. 20-ától, mindazonáltal, uraim önöknek figyelmét visszavezetem 1859. év augusztus hónapjára, a midőn is az uralkodó, a szerencsétlen olasz háboru után meggyőződést szerezvén magának arról, hogy csatát sem lehet folytatni egyedül a szuronyokra támaszkodva, hanem a nép segítségére is szükség van, — kimondotta egy kiáltványában, hogy uralkodásának formájára nézve korszerű változásokat kíván tenni — ez időtől egész 1860. apr. 19-ik napjáig gondolkodtak, hogy mint történjék ezen, a korigényeinek megfelelő változtatás; ekkor jelent meg a birodalmi erősített tanács és a helytartóságok feloszlata iránti rendelet — így ezután következett az octoberi diploma — megvallom, helyzetünket nem vagyok képes felfogni, mert mondják, hogy van municipiumunk, van országgyűléstünk, és van valamiféle kormányunk is, melynek azonban nevet adni nem tudok; — de van ezek mellett egy elpalástolt „ostrom“-állapot is, kivált, ha eszembe jut az, mit ma hir gyanánt e házban, és azonkívül is keringeni hallottam, hogy tudniillik : egy újabb rendelet szerint bizonyos neme a haditörvényszékek felállittatik, és hogy az actualitásban és disponibilitásban levő minden es. k. hivatalnokok mind személyeikre, mind ellenük intézendő polgári keresetekre is ezen haditörvényszék alá vannak helyezve. Ez, uraim, nem más, mint „status in statu“ ugyanis, miután a törvénytelen adók behajtására ilyen császári hivatalnokok használtatnak, hogy ezek a megyei municipium által felelősség avvagy büntetés alá ne vonattathassanak, helyezették az illeténi törvénytelen bíróságok alá : fájdalom, uraim, hogy nincs oly törvénytelenység, mely el nem követtetnék mi rajtunk. És ez „constitutio.“

Fölemlíteni kívánom azon mostani törvénytelen adóbehajtást; igen ohajtanám, hogy miután a házhoz több helyről érkeztek panaszok ezen törvénytelenység megszüntetése végett, ha a képviselők e jelentárgyalásnál ezen adó kérdését tüzetesebben előadnák, s mindazon törvénytelenégeket, melyek előfordulnak, nyilvánosságra hoznák, hogy így maga ezen kormány áthatva ezen törvényteleniségtől, annak folytatásával önként hagyna föl és ne zsaroltatná, ne kizoztatná épen akkor a népet, midőn mi törvényhozás végett vagyunk összehiva, ugyis ugy tekintem, ezen eljárá-

sát az osztrák kormánynak, mint a halálos betegségben sinlődőknél a mossus-orvosságot, mert csak végvonaglataiban nyulhatott a kormány ezen törvénytelen zsaroláshoz. Engedjék meg uraim, hogy én itt ezen kérdésre nézve megyémet említhessem meg; azon járásnak, mely egy része választói kerületemnek, 200,000 forint adóhátraléka van, — az egész megyéjé pedig 800,000 forintra megy. Máramarosmegye nem termesztő, hanem fogyasztó megye; és szerencsés években természet felévre, de általában véve 3—4 hónapra kenyérnekvalót, — ha ezen adóhátralék most mind behajtatatik, alig van annyi ingóságuk a lakosoknak, hogy egész értékig zálogolások tőnténhessenek. Máramarosra nézve ezen adó nem csak törvénytelen, hanem igazságtalan is, — mert meghiszem, hogy történtek a becslés alkalmával más megyékben is hibák, de oly tetemes hibák, mint megyénkben, aligha; mert esetek fordultak elő, hogy az adókötelezettek följánlották a státusnak némely birtokaikat, melyekre másfélannyi évi adó rovatott fel, mint a mennyit a tiszta jövedelem bérlet útján behoz, hogy mindaddig, míg a reclamatio útján segíteni nem lehet, bírja a státus azon javakat, — és azért többen folyamodtunk is a kormánynak. Engedjék meg uraim, hogy említhessem föl, minő sikere volt, és ismertessem meg a rendszert ezen oldalról is. Ha jól emlékszem, 1852. évben máj. 17-kén adatott ki a pátens az adó-provisorium iránt, a melynek talán tizenhetedik szakaszában az mondatik: hogy azon esetre, ha becslés és községi állami avagy magánfelszólalások következtében különbség ütné ki magát az utólagos kiegyenlítést illetőleg, beszámítás fog még történni, és ez fejedelmi szóval biztosittatik, és mit mondtak folyamodásunkra Bécsben, azt, hogy ezen patens ellenében ő Felsőségének 1857. jul. 17-ről egy titkos rendelete, mely szerint az mondatik: hogy igaz ugyan, hogy ő Felsőség az utólagos kiegyenlítést megígérte, de az évet, melyben történjék ezen kiegyenlítés, előre meg nem határozta és azt csak ezután fogva megszabni. E szerint tehát habár valakinek a holdvilágba is esik azon részirtoka, melyért reclamált, a reá igazságtalanul rovatott adót mindaddig fizetni kell, míg az idő meg nem határoztatik.

Átmegeyek most a jövőre. Megmondottam elől, hogy gondosan meg kell fontolnunk a jövőt. —

Én, uraim, miután különben is igen csekély reménnyel jöttem ide, a jövőre nézve nyugodt vagyok, mert e nemzetgyűlés, ha eredmény nélkül szétszlatik, hazamegyünk, s ha túrtünk, szenvedtünk 12 évig, fogunk még szenvedni ezután is, több ideig szenvedtek elődeink a török járom alatt — de ha figyelembe veszem e házbán és azonkívül létező honszeretetet, legkevesebbé sem kételkedhetem e nemzet jövőjéről; ugyanis az osztrák császár magát megkoronáztatni kívánván, bennünket országgyűlésre egybehívott, azt gondolván, hogy mi vagyunk a nemzet örömszázlókkal fog a koronátóra megjelenni és e legnagyobb készséggel teendi Sz.-István koronáját az uralkodó fejére, csak azért is, hogy törvényes koronás fejedelme legyen. És mi történt uraim, összejöttünk s mintegy compact testület egy szóval, közakarattal kimondja a képviselőház, hogy mindaddig, míg törvényes jogaink és alkotmányunk vissza nem adatnak, a koronáció ellen a törvényes „vetot“ kijelenti, a mely nemzet uraim ily morális erőt kifejezni képes, annak élnie kell, annak elveszni nem lehet, több hatása van e morális erőnek, mint az összes osztrák hadseregnek. De hiszen, uraim, Magyarország földje szabad föld, és polgári vérről van áztatva, és épen azért a közelebbi rendszer alatt ezen vérről áztatott földbe a beplántálni kívánt gyöm meg nem gyökerezhetik, habár annak mivélésére idegen kertészek fogadtattak is.

A mi az indítvány külalakját illeti, hogy felírás avagy határozat legyen-e, én e tekintetben nyugodtan hivatkozhatom lelkiismeretemre, mert tökéletesen tisztában vagyok magammal s miután a törvényesség teréről, mely e háznak egyedüli biztos alapja, eltérni legkevesebbé sem akarok; — de miután meg vagyok győződve arról is, hogy az indítvány pártolása mellett felhozott esetek közül a jelen esetre egyik sem alkalmazható, mert azon koronázandó fejedelmek mindnyájan a törvényesség útján voltak, jelenleg pedig azon csak a nemzet áll, kívánok moraliter hatni az uralkodóra, hogy ő is, ugyanazon térére lépjen, melyen mi vagyunk, s akkor szívesen felírok hozzá — most a határozatra szavazok.

A „MAGYARORSZÁG” 126. száma után közölve.

DE BALLAGI GÉZA.

